

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.7

DOI: 10.32342/3041-2218-2024-2-9-11

ЮЛІЯ ПАЛЄЄВА,

старший викладач кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля

ORCID: [0000-0001-8284-1425](https://orcid.org/0000-0001-8284-1425)

ЦИФРОВІ СТРАТЕГІЇ В СУЧАСНІЙ ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ

Статтю присвячено сучасним тенденціям в зовнішній політиці, а саме формулюванню так званих цифрових стратегій у зовнішньополітичній діяльності країн. Дипломати та міністерства закордонних справ стикаються з величезними змінами, спричиненими цифровізацією. Здатність адекватно та ефективно реагувати на ці зміни визначає майбутнє процвітання країн. Зовнішня політика вже є цифровою у багатьох відношеннях. Автор статті підкреслює, що становлення інформаційного суспільства та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призводять до суттєвих змін у зовнішній політиці сучасних держав. Розкриваються сучасні підходи до цифрових стратегій зовнішньої політики країн світу, які можна звести до чотирьох категорій.

В статті мова йде про те, що багато країн у всьому світі шукають шляхи вирішення проблеми з цифровізацією зовнішньої політики. Серед найбільш розроблених стратегій цифровізації зовнішньої політики міжнародні експерти називають політичні підходи, вироблені Австралією, Данією, Францією, Нідерландами, Норвегією та Швейцарією. На думку міжнародних експертів, однією з найбільш змістовних є швейцарська *Стратегія цифрової зовнішньої політики*, яка охоплює понад 30 питань, розподілених на 4 блоки. Наприклад, не може не привернути увагу зауваження розробників документу *Стратегія кібербезпеки Нідерландів на 2022-2028 рр.*, де вказано, що люди та підприємства повинні мати повну вигоду від участі в цифровому суспільстві. Зазначається, що Данія бажає позиціонувати себе як технологічно-дипломатичну та цифрову країну-першопроходець. Акцентується увага, що у 2017 року Данія стала першою країною у світі, яка підняла технології та цифровізацію до наскрізного пріоритету зовнішньої політики та політики безпеки.

Досліджена *Стратегія зовнішньополітичної діяльності України*.

Ключові слова: зовнішня політика, інформаційне суспільство, кібербезпека, міжнародна стратегія, цифровізація зовнішньої політики.

Постановка проблеми. Так звана цифрова революція, що почалася в другій половині минулого століття, була пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизацією та роботизацією виробничих процесів. Зараз розгортаються процеси «Четвертої промислової революції» (Industry 4.0) – це повністю автоматизовані виробництва, на яких керівництво всіма процесами здійснюється в режимі реального часу. Кіберфізичні системи створюють віртуальні копії об'єктів фізичного світу, контролюють фізичні процеси і приймають децентралізовані рішення. Вони здатні об'єднуватися в одну мережу, взаємодіяти в режимі реального часу, самоналагоджуватися і самонавчатися. Важливу роль відіграють інтернет-технології, що забезпечують комунікації між персоналом та машинами. Розвивається Інтернет речей та Інтернет послуг, впроваджується система розумних заводів. Становлення інформаційного суспільства та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призводять до суттєвих змін у зовнішній політиці сучасних держав.

Стан дослідження. Системні дослідження вказаних процесів тільки починаються і проводяться на рівні експертних оцінок міжнародних організацій і дослідних установ. Для прикладу наведемо аналітичні матеріали *DiploFoundation* - некомерційного фонду, створе-

ного урядами Мальти та Швейцарії. *Diplo* працює над підвищенням ролі малих і країн, що розвиваються, а також над поліпшенням глобального управління та розробкою міжнародної політики. *DiploFoundation* надає експертну, технічну, організаційну та адміністративну підтримку впливовому інтернет ресурсу - *Женевській інтернет-платформі (GIP)*, яка підтримує діяльність суб'єктів управління Інтернетом (IG) та цифрової політики, а також надає нейтральний та інклюзивний простір для дебатів із цифрової політики.

Виклад основного матеріалу. Аналітики визначають наявність трьох взаємопов'язаних тенденцій сучасної зовнішньої політики, які породжують потребу спеціальних цифрових стратегій, що формулюють завдання держав в сфері міжнародних відносин.

По-перше, деякі з наймасштабніших сучасних суспільних змін частково або повністю спричинені технологічними явищами в різних видах і формах:

- вплив штучного інтелекту та автоматизації на майбутнє робочих місць;
- проблеми щодо захисту персональної інформації;
- соціальні медіа про демократичний діалог і вибори;
- Інтернет речей,
- питання кібербезпеки;
- цифрові бізнес-моделі систем оподаткування;
- криптовалюта і існування глобальної фінансової архітектури.

Ці тенденції, визначені як «Четверта промислова революція», є міжнародними, долаючи кордони з безпрецедентною швидкістю, трансформуючи майже всі сектори суспільства та впливаючи не лише на внутрішні ринки, а й на глобальний баланс сил, усталені цінності та інститути.

По-друге, багатонаціональні технологічні компанії, які реалізують ці технологічні інновації, стали надзвичайно впливовими. Їхня економічна та політична могутність відповідає (або навіть перевершує) впливовість традиційних міжнародних партнерів - національних держав. У той же час, політикам на всіх рівнях стає все важче встигати за темпами та впливом нових технологій.

По-третє, трансформаційний характер нових технологій у поєднанні з появою потужних недержавних акторів формує зовнішню політику та геополітику по-новому. Наприклад, штучний інтелект швидко стає полем битви в мінливому глобальному балансі сил, кібербезпека піднялася на перше місце в порядку денному національної безпеки, а мережі 5G стали спірним питанням на міжнародному рівні. Як зазначає *Центр довгострокової кібербезпеки при Каліфорнійському університеті в Берклі (Center for Long-Term Cybersecurity at the University of California, Berkeley)*: «Цифрова геополітика більше не є шаром, накладеним на традиційну геополітику; digital створює нові зв'язки між новими акторами, а не лише державами».

Таким чином, дипломати та міністерства закордонних справ стикаються з величезними змінами, спричиненими цифровізацією. Здатність адекватно та ефективно реагувати на ці зміни визначає майбутнє процвітання країн. Зовнішня політика вже є цифровою у багатьох відношеннях, включаючи її інструменти та теми двостороннього та багатостороннього порядку денного [1].

Сучасні підходи до цифрових стратегій зовнішньої політики країн світу можна звести до чотирьох категорій:

1. комплексні цифрові зовнішньополітичні стратегії;
2. стратегії зовнішньої політики, які посилаються на цифровізацію;
3. цифрові стратегії, які включають зовнішньополітичні аспекти;
4. цифрові стратегічні пріоритети, озвучені на веб-сайтах міністерств закордонних справ [2].

Багато країн у всьому світі шукають шляхи вирішення проблеми з цифровізацією зовнішньої політики. Серед найбільш розроблених стратегій цифровізації зовнішньої політики міжнародні експерти називають політичні підходи, вироблені Австралією, Данією, Францією, Нідерландами, Норвегією та Швейцарією.

Наприклад, Австралія з 2017 р. впроваджує стратегію цифровізації зовнішньої політики з вихідним положенням про забезпечення кібербезпеки. Комплексний підхід передбачає також охоплення цифровізацією таких сфер як цифрову торгівлю, боротьбу з кіберз-

лочинністю, забезпечення міжнародної безпеки, управління Інтернетом, дотримання прав права людини та демократія онлайн, технологія для розвитку, комплексний та скоординований порядок денний кібернетичних справ [3].

Подібна зосередженість на проблемах кібербезпеки характерна для *Стратегії кібербезпеки Нідерландів на 2022-2028 рр.* [4]. Аргументуючи свій підхід, розробники документу зазначають, що люди та підприємства повинні мати повну вигоду від участі в цифровому суспільстві. Безпека є важливою частиною цього. «Наша економіка, демократія та суспільство залежать від безпеки та надійності цифрових продуктів і з'єднань. Ця залежність у майбутньому лише посилюватиметься, тому інвестиції в кібербезпеку – це інвестиції в наше майбутнє». Щоб досягти цього бачення, сформульована низка цілей на основі чотирьох стовпів:

I: кіберстійкість уряду, бізнесу та організацій громадянського суспільства;

II: безпечні та інноваційні цифрові продукти та послуги;

III: протидія кіберзагрозам з боку держав і злочинців;

IV: кібербезпека ринку праці, освіти та кіберстійкість населення.

Варто зазначити, що термін «цифрова безпека» з'являється в документі як ширша категорія, що охоплює не лише питання кібербезпеки, а права людини та відповідальне використання даних (конфідентційність, захист персональних даних).

Міжнародна стратегія Франції щодо цифрових технологій, представлена міністром Європи та закордонних справ 15 грудня 2017 р. [5] становить базову основу міжнародної політики країни та дипломатичну дорожню карту Франції на наступні роки. Документ структурований навколо трьох основних напрямків: управління, економіка, безпека. Серед визначених завдань:

- просування відкритого, різноманітного та надійного цифрового світу;
- просування європейського Інтернету на основі балансу між громадськими свободами, зростанням і безпекою в цифровому світі;
- посилення впливу, привабливості та безпеки Франції та французьких цифрових гравців [6].

Міжнародна стратегія Франції визначає принципи цифрового світу, який вона хоче бачити процвітаючим на міжнародному рівні, заснованому на демократичних цінностях, гарантуючи дотримання основних прав, підтримуючи принцип лояльності та захищаючи чесну конкуренцію та оподаткування. Ця стратегія була предметом громадського обговорення з метою визначення думок громадян Франції. Підкреслено, що цифрові технології вимагають оновленої дипломатії, здатної об'єднати органи державної влади та приватних акторів, дослідницький світ та членів громадянського суспільства [7].

На думку міжнародних експертів, однією з найбільш змістовних є швейцарська *Стратегія цифрової зовнішньої політики*, схвалена Федеральною Радою 4 листопада 2020 р. [8]. Вона охоплює понад 30 питань, розподілених на 4 блоки: цифрове управління, процвітання та сталий розвиток, кібербезпека та цифровий саморозвиток. Окрім технічних явищ багато уваги приділено гуманітарним проблемам – права людини, захист конфідентційності, свобода вибору, демократія, гуманітарна допомога, справедливість. Індивідуальне самовизначення зосереджено навколо контролю та використання персональних даних, включаючи право вирішувати, хто може отримати доступ до таких даних. Визначаються можливості Швейцарії як центру цифрового управління (opportunities for Switzerland as a digital governance hub).

Досвід Данії щодо впровадження цифрових технологій у сфері дипломатії проаналізований у роботі українських авторів О.М. Казакової та Т.А. Шумської [9]. Зазначимо, що *Стратегія технологічної дипломатії Данії на 2021-2023 роки* зосереджена на трьох стратегічних пріоритетах: відповідальність, демократія та безпека [10].

На відміну від інших стратегій, данська використовує термін «Tech diplomacy» замість «Digital diplomacy». Пояснюючи цей факт, Офіс технічного посла Данії (Office of Denmark's Tech Ambassador) пише: «У середині 2017 року Данія стала першою країною у світі, яка підняла технології та цифровізацію до наскрізного пріоритету зовнішньої політики та політики безпеки. Ініціатива отримала назву технологічна дипломатія або просто TechDiplomacy» [11]. Ініціатива TechDiplomacy була започаткована урядом Данії в 2017 році. Мета ініціативи була

вперше розроблена в урядовій стратегії зовнішньої політики та політики безпеки на 2017-2018 роки. Проблематика цифровізації охоплює зовнішню політику та політику безпеки, включаючи кібернетичну політику, політику розвитку, сприяння експорту та інвестиціям, низку галузевих політик, а також двосторонні відносини Данії з іншими країнами, ЄС і багатосторонні форуми. Звертає на себе увагу той факт, що *Офіс технічного посла Данії* має глобальний мандат і фізичну присутність у двох часових поясах: у Кремнієвій долині (США) та Копенгагені – долаючи кордони та регіони та переосмислюючи дипломатію.

Про пріоритети стратегії, сфери впливу, результати та ключові показники ефективності докладна інформація міститься на сайті Міністерства закордонних справ Данії [12].

Новий варіант *Стратегії для Технологічної дипломатії* Данії був оприлюднений у травні 2024 р. [13]. Він зазнав суттєвої модернізації перш за все у визначенні стратегічних пріоритетів. До них віднесені:

1. Геополітична взаємодія з технологічною індустрією (посилення геополітичного діалогу з індустрією технологій, просування Європи як технологічного лідера, представлення сильних сторін Данії в галузі технологій на міжнародному рівні).

2. Відповідальне управління для нових і критичних технологій (робота над відповідальним глобальним управлінням для штучного інтелекту, посилення стратегічної співпраці в галузі квантових технологій у всьому світі, поглиблення знання данської мови та сприяння ранньому представленню її інтересів в рамках останніх технологічних тенденцій).

3. Безпека. Політичне співробітництво з питань технологій (підтримка співпраці в НАТО та ЄС із технологічною індустрією щодо критичних технологій, сприяння співпраці з індустрією кібербезпеки, посилення кібердипломатичних зусиль).

4. Глобальні норми та партнерство (робота для зміцнення ЄС на тлі глобальної технічної політики, просування та захист цифрових прав і спільних глобальних стандартів, посилення технологічної дипломатичної співпраці в усьому світі).

Особливістю нового варіанту данської цифрової стратегії є націленість на співпрацю з ЄС і вирішення національних завдань зовнішньої політики в європейському інтеграційному контексті. Зростання геополітичного впливу та ролі індустрії технологій вимагає стратегічного діалогу про зовнішні справи та питання політики безпеки. Данія хоче позиціонувати себе як технологічно-дипломатичну та цифрову країну-першопроходець і багато країн дивляться на Данію саме з такої точки зору. Оскільки держави світу шукають шляхи вирішення проблеми з цифровізацією зовнішньої політики, данська *Стратегія* може служити дуже корисним орієнтиром завдяки використанню новітньої термінології та понятійної чіткості у визначенні взаємодії цифрових технологій і дипломатії. Це може бути прикладом для України на шляху євроінтеграції у процесі визначення власної національної стратегії цифровізації зовнішньої політики.

Слід зазначити, що у *Стратегії зовнішньополітичної діяльності України*, затвердженою Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021, містяться окремі елементи цифрової стратегії [14]. Наприклад:

– Комунікація з громадськістю іноземних держав, проактивне поширення об'єктивної, повної і збалансованої інформації про події в Україні, її офіційну внутрішню і зовнішню політику, позицію держави у глобальних і регіональних процесах є основними завданнями публічної дипломатії.

– Комплексна цифровізація та автоматизація, новітні засоби у сфері комунікацій упродовжуються з метою забезпечення громадян і юридичних осіб України якісними консульськими послугами.

– Модернізація всіх інформаційних продуктів консульської служби, автоматизація процесів її роботи з метою удосконалення системи надання консульських послуг громадянам і юридичним особам України за кордоном.

– Розгортання інфраструктури для захищеного віддаленого доступу працівників закордонних дипломатичних установ України до внутрішніх інформаційних ресурсів і систем Міністерства закордонних справ України з метою створення віртуального централізованого електронного офісу, який підвищить ефективність взаємодії працівників МЗС України та закордонних дипломатичних установ України.

Але, на наш погляд, потрібно більш широке визначення завдань цифровізації зовнішньополітичної діяльності в контексті євроінтеграції і кращих світових зразків, розглянутих в даній публікації.

Висновки. Проаналізовані національні стратегії цифровізації зовнішньої політики мають спільні риси, які визначають головні світові тренди у цій сфері. До них можна віднести:

- Характеристика сучасного цифрового розвитку, з акцентом на доступ до мережі інтернет її функції в сучасному світі.
- Висвітлення прав людини в умовах цифровізації з акцентом на захисті приватного життя та свободи вираження.
- Економічні аспекти зосереджені навколо застосуванні цифрових технологій в економічному житті: електронна комерція, вільний потік даних та конкурентна політика.
- Питання безпеки, головним чином, зосереджені навколо захисту критичної інфраструктури та боротьби проти кіберзлочинності, запобігання кібер-конфліктів і розширення регіонального та міжнародного співробітництва, пов'язаних з міжнародним миром і кібербезпекою.

За підрахунками *DiploFoundation*, Таксономія цифрової політики включає більше ніж 50 питань, пов'язаних з сучасною зовнішньою політикою держав. Вони організовані в сім кошків: технології, безпека, права людини, економіка, розвиток, право та соціокультурні аспекти.

Отже, не викликає сумніву, що зміни викликані «Четвертою промисловою революцією», долають кордони з безпрецедентною швидкістю, трансформуючи майже всі сектори суспільства та впливаючи на глобальний баланс сил. *Центр довгострокової кібербезпеки при Каліфорнійському університеті в Берклі* зазначає, що digital створює нові зв'язки між новими акторами, а не лише державами. Таким чином, дипломати та міністерства закордонних справ стикаються з величезними змінами, спричиненими цифровізацією. Сьогодні на перший план виходить здатність адекватно та ефективно реагувати на ці зміни, що в подальшому буде визначати майбутнє процвітання країн. Можна з упевненістю зробити висновок, що зовнішня політика вже є цифровою у багатьох відношеннях. Найбільш розробленими стратегіями цифровізації зовнішньої політики зазначаються політичні підходи Австралії, Данії, Франції, Нідерландів, Норвегії та Швейцарії. За цих умов Україні потрібна власна стратегія цифрової зовнішньої політики, заснована на кращих світових зразках.

Список використаних джерел

1. Kurbalija J., Höne K. The Era of Digital Foreign policy: Comprehensive Approaches to Digitalisation. URL: <https://www.diplomacy.edu/resource/the-era-of-digital-foreign-policy-comprehensive-approaches-to-digitalisation>
2. Jovan Kurbalija, Katharina Höne. 2021: The emergence of digital foreign policy. Publication date: March 2021. URL: https://www.2021_The_emergence_of_digital_foreign_policy.pdf
3. Australia's International Cyber Engagement Strategy. *Commonwealth of Australia, Department of Foreign Affairs and Trade, 2017*. URL: https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/DFAT%20AICES_AccPDF.pdf
4. Netherlands Cybersecurity Strategy 2022-2028. URL: <https://english.nctv.nl/topics/netherlands-cybersecurity-strategy-2022-2028>
5. Présentation de la stratégie internationale de la France pour le numérique à thecamp – Discours de M. Jean-Yves Le Drian, ministre de l'Europe et des affaires étrangères Aix-en-Provence, 15 décembre 2017. URL: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/discours_jean-yves_le_drian_strategie_numerique_15122017_cle442961-1.pdf
6. Stratégie internationale de la France pour le numérique. URL: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/strategie_numerique_a4_02_interactif_cle445a6a.pdf
7. France Diplomatie. Diplomatie numérique. La stratégie internationale de la France pour le numérique. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/diplomatie-numerique/la-strategie-internationale-de-la-france-pour-le-numerique/>
8. Digital Foreign Policy Strategy 2021–24. URL: https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/publikationen.html/content/publikationen/en/eda/schweizer-aussenpolitik/Digitalaussenpolitik_2021-2024

9. Казакова О.М., Шумська Т.А. Цифрові технології та їх впровадження у сфері дипломатії: досвід Данії. DOI 10.36074/logos-10.09.2021.18

10. Strategy for Denmark's Tech Diplomacy 2021-2023. February 2021. URL: <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2021/02/21/Strategy-for-Denmarks-Tech-Diplomacy-2021-202336538.pdf>

11. Office of Denmark's Tech Ambassador. The TechPlomacy Approach. URL: <https://techamb.um.dk/the-techplomacy-approach>

12. Ministry of Foreign Affairs of Denmark. Office of Denmark's Tech Ambassador. Tech Diplomatic Results (2021-2023). URL: <https://techamb.um.dk/impact/tech-diplomatic-results>

13. THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK'S STRATEGY FOR TECH DIPLOMACY. A Responsible Technological Future for Denmark and the World. URL: <https://techamb.um.dk/strateg>

14. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, затверджена Указом Президента України від 26 серпня 2021 року №448/2021. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/PD/strategy-for-pol.pdf>

DIGITAL STRATEGIES IN CONTEMPORARY FOREIGN POLICY

Yuliia S. Palieieva, Senior Lecturer, Department of Law, Alfred Nobel University (Ukraine).

E-mail: iupalieieva@duan.edu.ua

DOI: 10.32342/3041-2218-2024-2-9-11

Keywords: foreign policy, information society, cybersecurity, international strategy, digitalization of foreign policy.

The article is devoted to modern trends in foreign policy. Namely, the formulation of so-called digital strategies in the foreign policy activities of countries. Diplomats and foreign ministries are faced with enormous changes caused by digitalization. The ability to adequately and effectively respond to these changes determines the future prosperity of countries. Foreign policy is already digital in many respects. The author of the article emphasizes that the formation of the information society and the development of information and communication technologies lead to significant changes in the foreign policy of modern states. Modern approaches to digital strategies of foreign policy of countries of the world are revealed, which can be reduced to four categories.

The article discusses the fact that many countries around the world are looking for ways to solve the problem of digitalization of foreign policy. Among the most developed strategies for digitalization of foreign policy, international experts name the policy approaches developed by Australia, Denmark, France, the Netherlands, Norway and Switzerland. According to international experts, one of the most meaningful is the *Swiss Digital Foreign Policy Strategy*, which covers more than 30 issues divided into 4 blocks. For example, the remarks of the developers of the document *Cybersecurity Strategy of the Netherlands for 2022-2028* cannot fail to attract attention, which states that people and businesses should have the full benefit of participating in the digital society. It is noted that Denmark wants to position itself as a technological, diplomatic and digital pioneer country. It is emphasized that in 2017, Denmark became the first country in the world to raise technology and digitalization to a cross-cutting priority of foreign and security policy.

Researched the *Strategy of Foreign Policy Activities of Ukraine*.

References

1. Kurbalija J., Höne K. The Era of Digital Foreign policy: Comprehensive Approaches to Digitalisation. Available at: <https://www.diplomacy.edu/resource/the-era-of-digital-foreign-policy-comprehensive-approaches-to-digitalisation>

2. Jovan Kurbalija, Katharina Höne. 2021: The emergence of digital foreign policy. Publication date: March 2021. Available at: <https://www.2021.Theemergenceofdigitalforeignpolicy.pdf>

3. Australia's International Cyber Engagement Strategy. *Commonwealth of Australia, Department of Foreign Affairs and Trade, 2017*. Available at: https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/DFAT%20AICES_AccPDF.pdf

4. Netherlands Cybersecurity Strategy 2022-2028. Available at: <https://english.nctv.nl/topics/netherlands-cybersecurity-strategy-2022-2028>

5. Présentation de la stratégie internationale de la France pour le numérique à thecamp – Discours de M. Jean-Yves Le Drian, ministre de l'Europe et des affaires étrangères Aix-en-Provence, 15 décembre 2017. Available at: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/discours_jean-yves_le_drian_strategie_numerique_15122017_cle442961-1.pdf

6. Stratégie internationale de la France pour le numérique. Available at: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/strategie_numerique_a4_02_interactif_cle445a6a.pdf

7. France Diplomatie. Diplomatie numérique. La stratégie internationale de la France pour le numérique. Available at: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/diplomatie-numerique/la-strategie-internationale-de-la-france-pour-le-numerique/>

8. Digital Foreign Policy Strategy 2021–2024. Available at: https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/publikationen.html/content/publikationen/en/eda/schweizer-aussenpolitik/Digitalaussenpolitik_2021-2024

9. Kazakova, O.M., Shumska, T.A. *Tsyfrovi tekhnolohii ta yikh vprovadzhennia u sferi dyplomatii: dosvid Danii* [Digital technologies and their implementation in diplomacy: the experience of Denmark]. DOI 10.36074/logos-10.09.2021.18

10. Strategy for Denmark's Tech Diplomacy 2021-2023. February 2021. Available at: <https://www.politico.eu/wp-content/uploads/2021/02/21/Strategy-for-Denmarks-Tech-Diplomacy-2021-202336538.pdf>

11. Office of Denmark's Tech Ambassador. The TechPlomacy Approach. Available at: <https://techamb.um.dk/the-techplomacy-approach>

12. Ministry of Foreign Affairs of Denmark. Office of Denmark's Tech Ambassador. Tech Diplomatic Results (2021-2023). Available at: <https://techamb.um.dk/impact/tech-diplomatic-results>

13. THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK'S STRATEGY FOR TECH DIPLOMACY. A Responsible Technological Future for Denmark and the World. Available at: <https://techamb.um.dk/strateg>

14. *Stratehiia zovnishnopolitychnoi diialnosti Ukrainy, zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy* (2021) [Strategy of Foreign Policy Activities of Ukraine, approved by Decree of the President of Ukraine]. Available at: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/PD/strategy-for-pol.pdf>

Одержано 19.12.2024.